

Т. М. Конєва (Полтава)

**ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ Й ХАРАКТЕРУ У ДРАМАХ
Г. ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» І
В. ВИННИЧЕНКА «ЧОРНА ПАНТЕРА Й БІЛИЙ МЕДВІДЬ»:
КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ**

Генрік Ібсен й Володимир Винниченко – творці «нової драми». Характер персонажу, його особиста доля в такій драмі виявляються повністю підпорядковані конфлікту твору та проблематиці. І хоча в наш час існують наукові розвідки літературознавців і критиків, присвячені нововведенням письменників у галузі драматургії (праці В. Адмоні, З. Гражданської, В. Богословського, Х. Хейберга, В. Толмачова, О. Гнідан, Л. Дем'янівської, Л. Мороз та ін.), постає необхідність дослідити особливості конфлікту та характеру у драматургії Г. Ібсена й В. Винниченка у компаративному аспекті.

П'єса Г. Ібсена «Ляльковий дім» (1879) є прикладом того, як соціальний за своєю суттю конфлікт – зіткнення природних людських поривань і надлюдських законів суспільства – набуває спочатку морального забарвлення (у творі в межах сім'ї з'ясовується, морально чи аморально вчинила Нора, підробивши підпис на векселі), а потім переводиться у сферу психології – основна увага зосереджується на душевній боротьбі головної героїні. Невипадково цю п'єсу часто називають просто «Нора». Сутність конфлікту виявляється поступово, протягом першого акту. У сцені з Кrogстадом окреслюється його зовнішній бік – боротьба двох особистостей (Нори і Кrogстада), дається натяк на істинний, внутрішній конфлікт – боротьбу природних прагнень живої особистості (Нори) з мертвими догмами суспільства. Їхнім головним носієм і прибічником наприкінці драми виявляється найближча Норі людина, її коханий чоловік Хельмер, у якого вона шукає захисту від жорстокого світу.

Однак у п'єсі конфлікт тільки визначений. Розв'язання його, тобто фінал боротьби з догмами суспільства, можливе лише поза рамками твору. Нора пішла із сім'ї, але що чекає її попереду? Глядач має сам відповісти на це запитання. Незакінченість розвитку конфлікту створює відкритий фінал. Щодо зовнішнього конфлікту, який виник між Норою і Кrogстадом, то Г. Ібсен показує, що насправді немає зіткнення між їхніми уявленнями про світ. Кrogстад – вигнанець у цьому суспільстві. На його совісті злочин, подібний до скоєного Норою. Створюючи зовнішній конфлікт і потім відмовляючись від нього, драматург ще раз звертає увагу на те, що становище і боротьба Нори – не виняток; і не тільки права жінки у сім'ї відстоює п'єса, але й права особистості у суспільстві. Письменник ніколи не вважав себе прибічником жіночої емансипації. «Я <...> повинен відхилити від себе честь свідомого сприяння жіночому руху. Я навіть не цілком з'ясував собі його сутність. Та справа, за яку борються жінки, мені уявляється загальнолюдською. І хто уважно прочитає мої книжки, зрозуміє це. Певна річ, бажано розв'язати, як би між іншим і жіноче питання; але це не головне», – пояснював він свій задум [1, с. 160].

Суть конфлікту мелодрами «Чорна Пантера й Білий Медвідь» (1911) В. Винниченка – на межі сімейного обов'язку, щоденної боротьби за виживання та покликанням художника, злетом творчого духу митця. Конфлікт у творі набуває новаторських ознак: по-перше, він виникає між духовним і тілесним, розумом і серцем, а по-друге, має психологічне забарвлення. На відміну від п'єси норвезького письменника, конфлікт у мелодрамі виявляється вже в першій дії. Художник Корній Каневич натхненно працює над створенням головної картини свого життя – «Мадони з немовлям». Проте тяжка хвороба сина не дає можливості йому повністю віддатися мистецтву, адже дружина Рита радить терміново продати полотно, щоб на вилучені кошти вивезти дитя до Італії, бо паризький клімат негативно впливає на його здоров'я. Корній у

картині вбачає втілення своєї мрії й продавати її не збирається. На його переконання, продати незавершене полотно означає одірвати у митця «половину серця і кинути» [2, с. 283]. У конфлікт вступають природні почуття матері й почуття батька-художника. Конфлікт реалізується у творі як зіткнення персонажів (зовнішній) і як боротьба в їхніх душах (внутрішній). До розв'язання конфлікту В. Винниченко, як і Г. Ібсен, підводить, використовуючи один із найголовніших, специфічно драматичних засобів – дію. Але дія у п'єсі тлумачиться не лише як подія, вчинок, тобто так звана дія зовнішня. Існує ще дія внутрішня – життя душі героя, його роздуми. Фатальна роль у житті художника, як і виборі його естетичної позиції, належить жінці. Сніжинка (жінка без власного імені) – це символ чистого мистецтва в душі художника. Під впливом її суджень про існування «нового мистецтва» Корній приходить до висновку, що саме краса – це й є сенс його життя. Духовні пошуки головного героя постійно балансують на межі естетичного й етичного, та й проблема «митець та його призначення» вирішується в соціальному плані. До речі, слово «гроші» – ключове у тексті, яке виходить назовні й набуває особливої гостроти вже у першій дії твору.

Отже, основу творів складає драматичний конфлікт: світу високих людських поривань протистоїть світ бездуховного реального життя. Конфлікт реалізується як зіткнення непримиренних ідейних суперечностей між його персонажами, так і як боротьба в їхніх душах. Але якщо в «Ляльковому домі» конфлікт має такі ідейні протиріччя, які не дозволили драматургу розв'язати його в межах сценічної дії (драма містить відкритий фінал), то в п'єсі В. Винниченка він доведений до жорстокої трагічної розв'язки. Прагнучи до найбільш повного, багатогранного розкриття життєвого процесу і життя душі особистості, письменники, з одного боку, ускладнюють основний сюжетний конфлікт паралельними соціально-побутовими конфліктами (Крогстад – фру Лінне; Крогстад – Нора («Ляльковий дім»); Рита – Мулен; Рита – Сніжинка; Корній – Мулен («Чорна Пантера і Білий Медвідь»)) і мотивами (Нора – Ранк; Нора – Анна-Марія («Ляльковий дім»); Корній – Ганна Семенівна («Чорна Пантера і Білий Медвідь»)), а з іншого – використовують зовнішню і внутрішню дії. Закономірним у цьому відношенні є те, що внутрішня дія – роздуми персонажа або діалог між дійовими особами – неодмінно переходить у дію зовнішню – у їхні вчинки, проте зовнішня дія у драмі «Ляльковий дім» дедалі набуває меншого значення.

Порушуючи конфлікт між життям і мистецтвом (тілесним і духовним), В. Винниченко розкриває й такі проблеми, як мистецтво і мораль, роль етичного та естетичного у житті, утвердження краси як найвищої цінності життя. Змальовуючи трагедію представника «чистого мистецтва», український драматург попереджає, що втрата моральних устоїв веде художника до загибелі. Психологічну складність персонажів в аналізованих творах передають розірвані репліки, багаточарові діалоги, монологи, авторські ремарки, тонка іронія, парадокс, символи, окремі деталі, жести, міміка, засоби підтексту.

Бібліографічні посилання

1. Адмони В. Г. Генрик Ибсен Очерк творчества. Ленинград: Худож. лит., 1989. 372 с.
2. Винниченко В. Чорна Пантера і Білий Медвідь. В. Винниченко. *Вибрані п'єси*. Київ: Мистецтво, 1991. С. 271–330.
3. Ібсен Г. Нора. К.: Типографія Барсаго, 1908. 103 с.

Я. П. Кравченко (Запорож'є)

ФОЛЬКЛОРНО-МИФОЛОГИЧЕСКИЙ ИНТЕРТЕКСТ СБОРНИКА КИРА БУЛЫЧЁВА «ОПАСНЫЕ СКАЗКИ (НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ АЛИСЫ)»

Интертекстуальность относится к числу наиболее актуальных категорий современного гуманитарного знания. Интертекстуальное прочтение художественных произведений открывает